

Declaració en favor del dret a la lectura i a la informació públiques per als ciutadans de Catalunya

Aprovada per la Junta de Govern del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya en la seva Junta del dia 4 de febrer de 1992

El dret individual d'accedir a la cultura i a la informació és un element essencial d'una societat democràtica i moderna. La igualtat d'oportunitats rau, en bona part, en el fet de garantir aquest accés de forma efectiva i un dels instruments per a fer-ho és un sistema bibliotecari sòlid. La lectura i la informació a les societats modernes no han de ser un luxe per a uns pocs, sinó una peça fonamental per a la realització personal i per al seu quefer quotidià i, per tant, un dret que té la totalitat dels ciutadans d'un país. No és en va que alguns analistes anuncien un futur proper en què les classes socials es definiran en funció de les possibilitats de les persones d'accedir a la informació.

Els serveis culturals d'un país són el baròmetre que en permet mesurar el grau de democràcia. Un bon sistema bibliotecari ha de ser molt extens quant a temàtica coberta i ampli i ben articulat quant a població i territori abastats, i en ell es basa una bona part de les activitats que genèricament s'engloben sota el terme 'cultura'.

Els diferents estudis sobre els hàbits culturals dels catalans mostren que hi ha un percentatge de prop del 40% de ciutadans que no llegeix mai. Aquestes dades poden produir preocupació, però no estranyesa. L'hàbit de la lectura s'adquireix sobretot gràcies a l'ensenyament i ha de comptar amb bones biblioteques públiques que puguin satisfer les inquietuds culturals i informatives dels ciutadans. Com reconeixen els sectors culturals de tots els països, un bon servei bibliotecari és un element indispensable per a incrementar el nivell de lectura d'un país. Per posar-se al dia en aquest terreny, cal que tots els ciutadans siguin conscients que teneu tant dret a una biblioteca pública com, per exemple, a una bona assistència sanitària.

La societat cada cop es farà més conscient dels seus drets en el terreny cultural. Estimular la necessitat social d'equipaments d'aquesta mena és una responsabilitat conjunta de les institucions i dels professionals de la cultura. Fins ara, la població ha exercit de forma insuficient el seu dret a exigir biblioteques i tendeix a menysvalorar-ne la importància, tot considerant prioritaris altres serveis, però les biblioteques han de ser equiparades a necessitats culturals i de lleure, com teatres, auditoris o poliesportius, o socials com escoles o hospitals. En uns temps en què podem dir amb més o menys grau de satisfacció que, a Catalunya, cada nen té la seva escola, no podem afirmar pas ni de bon tros que cada ciutadà té la seva biblioteca.

Només uns quants ciutadans de Catalunya tenen el privilegi de gaudir a prop de casa seva de biblioteques que mereixin portar aquest nom, ja que, perquè les biblioteques siguin útils, cal que estiguin a l'alçada de les necessitats d'avui. Difícilment els consumidors s'acostaran a les biblioteques mentre aquestes no els proporcionin grans possibilitats de lleure i d'informació sobre qualsevol aspecte, espais agradables i materials moderns. Als països europeus, dels quals som veïns, l'evolució de les biblioteques ha estat aquesta, i els ciutadans les usen amb una amplitud que en demostra la demanda. A Catalunya mateix, les poques biblioteques que s'han obert recentment amb fons actuals, àudio-visuals i espais agradables són molt utilitzades.

El canvi d'actitud per part dels ciutadans no es donarà fins que la modernització, l'ampliació i la imatge general dels serveis no sigui una realitat assumida pels poders públics, per les institucions educatives que preparen els professionals i pels professionals mateixos. Constatem també, tal com recentment han posat de manifest altres sectors de la cultura, que els recursos en aquest terreny no es destinen suficientment a la creació d'infraestructura, que és l'únic camí per garantir que la societat esdevingui més informada i més culta, però els resultats de la qual només es palesen a mitjà i llarg termini.

Malgrat la general acceptació que manquen biblioteques públiques a Catalunya i de la importància que per a un país tenen les infraestructures culturals ben assentades, el Col·legi considera que els poders públics s'han inhibit de posar les biblioteques catalanes a un nivell acceptable i han adreçat les seves actuacions a activitats més puntuals, però amb més ressò públic i més rendabilitat en el terreny de la imatge política. Els bibliotecaris catalans havien posat grans esperances en la Llei de Biblioteques de 1981 que, per la seva aprovació unànime pel Parlament de Catalunya, semblava demostrar la voluntat política d'enllaçar amb l'avançada política bibliotecària de principis de segle i de recuperar ràpidament el temps perdut al llarg dels darrers anys.

El recolzament total dels professionals a la Llei va anar essent substituït pel de-

sençis en veure que els efectes beneficiosos que d'aquesta s'esperaven no apareixien per enlloc. Als vuit anys de l'aprovació de la Llei, el Col·legi feia pública una declaració que criticava la manca d'actuacions de l'administració en el camp de les biblioteques i que conclouia que 'la situació actual continua presentant els mateixos problemes i insuficiències que la de l'any 1980'.

Al llarg d'aquest temps, el Col·legi s'ha adreçat repetides vegades a diferents instàncies de l'administració pública catalana per a urgir-li realitzacions en el camp de les biblioteques. La intenció no ha estat d'immiscir-se en la forma com cada institució realitza les seves funcions en relació amb les biblioteques, però sí que els ha reclamat que les compleixin de manera satisfactòria d'acord amb els interessos de la societat catalana.

Per bastir uns serveis bibliotecaris que satisfacin les necessitats de lectura, lleure i informació dels ciutadans de Catalunya, cal emprendre ràpidament mesures decisives que permetin de pal·liar el gran dèficit d'estructura que han acumulat les biblioteques públiques catalanes al llarg de la seva existència. Aquestes mesures han de basar-se en una anàlisi realista de la situació actual i en unes propostes d'actuacions que impliquin la totalitat dels organismes públics o privats que tenen responsabilitat en el sosteniment de les biblioteques públiques. Aquest document pretén aportar elements útils a aquest debat, en el camp concret de la lectura pública, definida com a aquella que té com a usuaris potencials tots els habitants de Catalunya i s'hauria de planificar amb l'objectiu inexcusable de servir-los correctament, si bé seria més que desitjable que s'inserís en un marc de coordinació amb totes les altres tipologies de centres bibliotecaris.

La inquietud cultural com a motor, els hàbits de lectura com a instrument i les biblioteques com a mitjà són les eines més importants que té un ciutadà per desenvolupar-se de forma plena com a persona en la societat moderna. Només així, un país pot ajudar a crear professionals més eficaços, ciutadans més lliures i persones més felices.

Quantificació i avaluació dels dèficits bibliotecaris de Catalunya

Introducció

El Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya ha fet una quantificació i una avaluació globals dels dèficits bibliotecaris que té Catalunya. Aquestes s'han fet prenent com a base, per una banda, les dades disponibles sobre els volums i els metres quadrats de totes les biblioteques públiques de Catalunya i, per una altra, aplicant les recomanacions de les *Normes per a biblioteques públiques a Catalunya*.

Aquesta avaluació no pretén substituir els estudis de planificació més detallats que caldria fer a cada zona del territori català i que serien els que ens permetrien quantificar exactament el dèficit actual en serveis bibliotecaris.

Les magnituds finals de l'estudi realitzat tendeixen a menysvalorar el dèficit real existent. Això és així bàsicament per dos motius. En primer lloc, s'han acceptat com a bones les dades existents, dades que caldria rebaixar en tots els casos en quantitats importants. En segon lloc, l'estudi, per necessitats de simplificació, ha globalitzat les dades a nivell comarcal, cosa que emmascara les necessitats reals que no són globalitzables a aquesta escala territorial. A més, les *Normes per a biblioteques públiques a Catalunya* representen un conjunt equilibrat que fixava, en el moment de la seva elaboració (1983-1986), uns mínims assolibles i realistes, que un cop assolits caldria ampliar.

L'estudi realitzat només ha contemplat els dèficits quantitius i no ha tingut en compte els qualitius (per exemple, llibres o espais existents, però absolutament inadequats per a la seva funció). De tenir en compte aquests darrers, les magnituds dels dèficits s'haurien d'incrementar notablement.

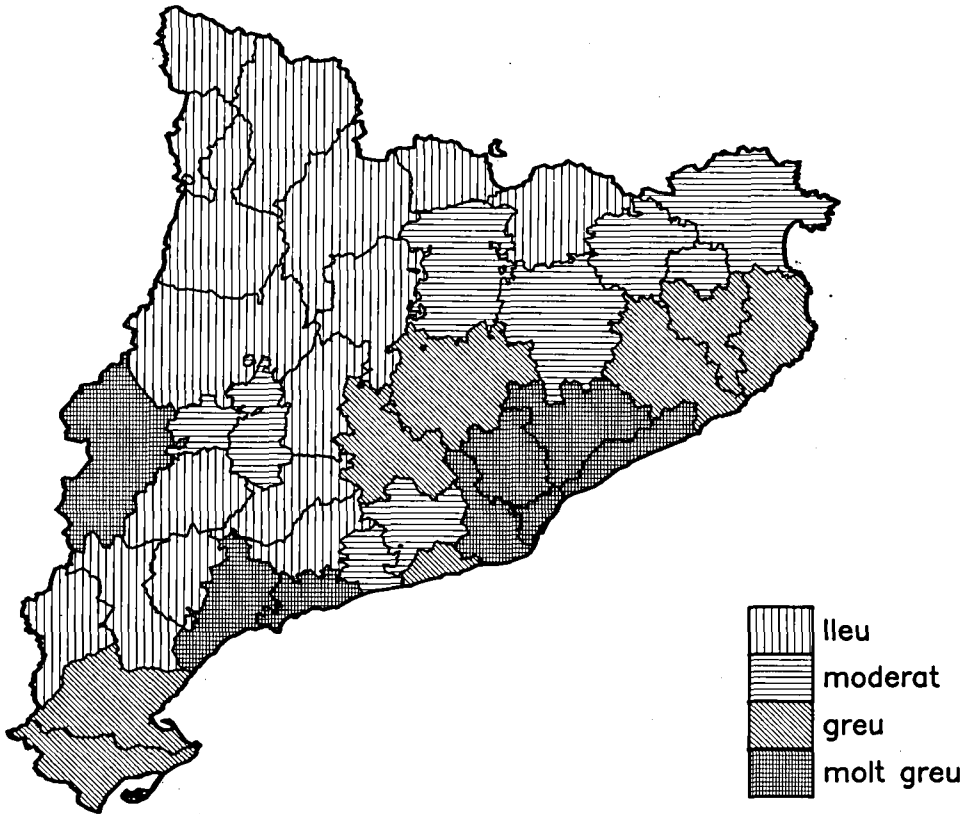
Només s'intenten donar, doncs, uns valors aproximats del dèficit actuals dels serveis bibliotecaris de Catalunya, però no es quantifica ni tracta la totalitat de les magnituds que formen aquell dèficit. Per tenir una apreciació global dels costos necessaris per pal·liar els dèficits existents, caldria incloure-hi les despeses en personal per posar tots els llibres a disposició dels lectors, quantificar els dèficits d'altres documents que no siguin llibres, la rehabilitació d'edificis i del mobiliari existent, calcular les inversions en l'automatització dels sistemes, etc.

Per tant, cal que siguem conscients que, al marge de les quantitats resultants donades, els costos associats a la creació d'un sistema de biblioteques públiques a l'alçada de les necessitats de Catalunya no serien en cap cas inferiors als 30.000 milions de pessetes.

Dèficit en volums de llibres

L'aplicació de les normes bibliotecàries a tota Catalunya demostra un **dèficit de 3.619.938 volums de llibres**. La compra avui d'aquesta quantitat de volums suposaria una **inversió de 7.239.876.000 ptes**, comptant que cada volum té un cost mitjà de 2.000 ptes. Aquesta quantitat és destinada només a pagar el cost d'aquests materials, però no inclou les despeses de l'adquisició i del seu processament.

Dèficit de volums per comarques. 1991

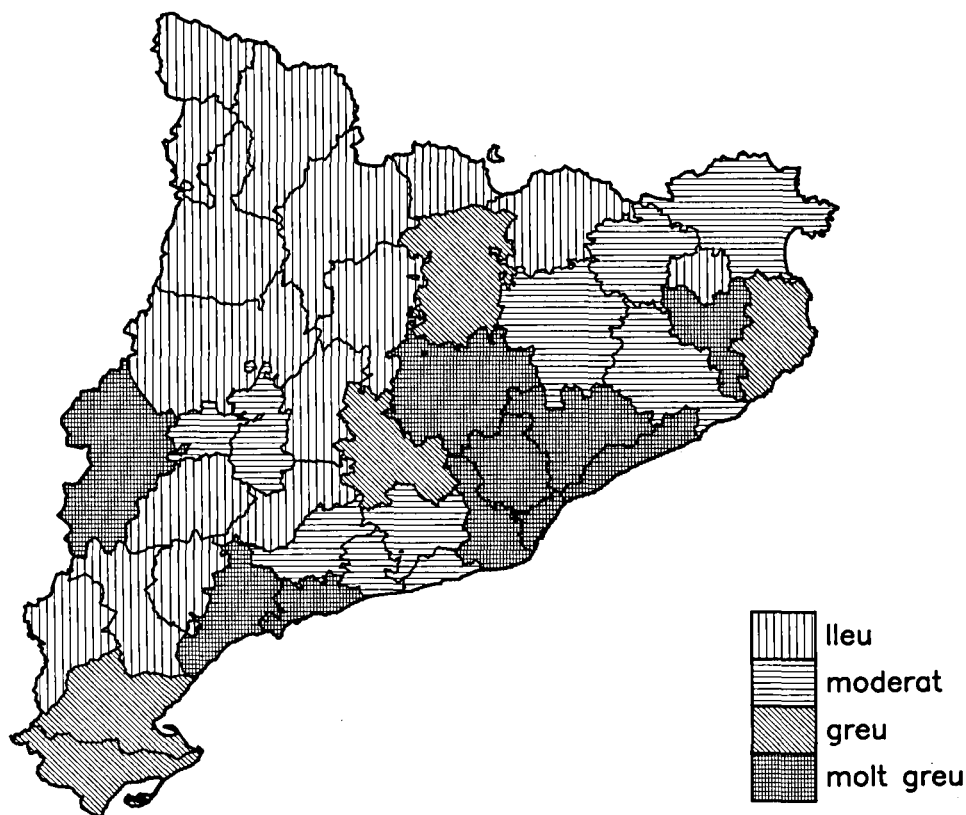

- S'han tingut en compte les dades de les biblioteques de les xarxes de la Generalitat de Catalunya, de la Diputació de Barcelona, de la Fundació La Caixa i de la Caixa de Sabadell.
- L'estudi parteix de les dades proporcionades per les biblioteques, però, dels volums existents, caldria descomptar-ne almenys un 30% entre llibres inexistents i inadequats.

Dèficit en metres quadrats de biblioteques

L'aplicació de les normes bibliotecàries a tota Catalunya descobreix un **dèficit de 85.000 metres quadrats destinats a biblioteques**. La construcció avui d'aquests metres quadrats suposaria una **inversió d'11.475.000.000 ptes**, comptant que cada metre quadrat té un cost mitjà d'edificació i habilitació de 135.000 ptes. Aquesta quantitat no inclou les despeses de planificació i seguiment bibliotecaris de les ampliacions o construccions d'edificis ni les de personal nou que caldria per cobrir els serveis.

Dèficit de superfície de lectura per comarques. 1991

— Les dades sobre superfícies amb què s'han elaborat aquests quadres són reals en el cas de les xarxes de la Diputació de Barcelona i de la Caixa de Sabadell, mentre que són estimades en el cas de les de la Generalitat i la Fundació La Caixa.

Propostes per establir un marc d'actuacions en favor de la lectura i la informació públiques

Per tal d'aconseguir un sistema bibliotecari que satisfaci les necessitats d'informació, lleure i formació que té la societat catalana, es proposen quatre instruments d'actuació que s'exposen a continuació i que caldria analitzar amb deteniment.

Un ampli acord institucional

El gran dèficit en serveis bibliotecaris adreçats a un públic general que pateix Catalunya és degut a la inexistència de planificació en els serveis bibliotecaris, a

una manca d'inversions continuades en el sector i a la confusió de les administracions sobre quina és la seva responsabilitat en el camp de la lectura pública. Aquesta situació ha provocat que algunes administracions s'inhibissin de les seves obligacions; que, en alguns casos, realitzessin les mateixes funcions, duplicant així les feines; i, finalment tanmateix, que accions necessàries per al bon funcionament del sistema bibliotecari català no fossin executades per ningú.

La planificació i l'articulació dels serveis bibliotecaris de lectura pública s'ha de fer en base a un acord que impliqui totes les institucions que al llarg de la història de les biblioteques han tingut responsabilitat en el seu funcionament i gestió. No seria bo que es passessin per alt unes estructures consolidades que han destinat fons i esforços a la creació de biblioteques; si aquests esforços no han estat encertats, ha estat precisament per manca d'una planificació prèvia i d'acords institucionals. La cooperació és l'única via que permet crear els serveis i pot proporcionar els resultats finals que cal obtenir.

Posar els serveis bibliotecaris de Catalunya al nivell de les demandes de la societat catalana és una tasca de gran envergadura que no es pot iniciar en un ambient de manca de cooperació o fins i tot, tal com passa sovint, de competència o enfrontament institucional. Tots els nivells de l'administració pública haurien d'arribar a un acord marc que definís clarament les responsabilitats de cada una en la gestió i el finançament dels serveis bibliotecaris.

El Mapa Bibliotecari de Catalunya

La Llei de biblioteques parla d'un inventari de biblioteques públiques, però el Col·legi ja va proposar en el seu moment que aquest fos un instrument per a la planificació i el desenvolupament del sistema bibliotecari català. A això és el que ens referim quan parlem del Mapa Bibliotecari de Catalunya.

Aquest Mapa és una eina fonamental de cara a l'anàlisi de la realitat i a la planificació del creixement i la seva confecció hauria de ser un fet des de fa molts anys. La informació de què disposa la Generalitat i els treballs del Col·legi en normativa són suficients per tenir almenys una primera part d'aquest mapa consistent en una quantificació dels serveis bibliotecaris existents i una visió global de les necessitats. Les recomanacions emanades d'aquest Mapa permetrien endegar, en cada territori o zona que hom decidís de planificar conjuntament, un estudi més acurat de les necessitats, possibilitats o expectatives.

La importància que té el mapa bibliotecari de Catalunya és cabdal, tant en la seva vessant d'anàlisi com la de planificació. La seva redacció hauria d'escometre's amb urgència i caldria fer-ho amb la participació dels sectors implicats. El mapa ha de permetre detectar quines són les necessitats més urgents i els costos associats a elles i, per tant, elaborar un pla d'actuacions encaminat a fomentar la

lectura pública que inclogui els mecanismes de finançament i de control de l'execució d'aquest pla.

Un pla de finançament

Una planificació com la que representa la redacció del Mapa no té cap sentit, si no hi ha al darrere un estudi de costos i de finançament. Globalment, caldria preveure una gran inversió inicial per a crear els serveis inexistents i per a aixecar el llistó dels actuals al nivell requerit. Aquest esforç, tant pel seu cost com per la seva implicació social, difícilment pot ser assumit de forma exclusiva per una sola institució.

Els estudis que s'enduguin a partir del Mapa han de tenir en compte també els costos de manteniment i de creixement del sistema bibliotecari i fer previsions a mitjà i a llarg termini. Caldria, doncs, determinar de forma pactada un marc general d'actuacions, així com la part que cada institució hauria d'aportar al finançament global del pla i prioritzar les actuacions amb una planificació a llarg termini.

Un Pla de Foment de la Lectura

Totes aquestes actuacions no tindran el resultat desitjat, però, mentre la població no sigui conscient dels seus drets en el camp de la cultura i l'accés a la informació, mentre no es modifiquin els hàbits de lectura i mentre no es canviï, des de tots els punts de vista, la imatge tradicional de la biblioteca.

Per això, una bona part dels esforços s'haurien de dedicar simultàniament a preparar i a dur a terme un Pla de Foment de la Lectura, en el qual haurien d'estar implicats tots els sectors relacionats amb la cultura.

Cal fer entendre que tot el procés d'aprenentatge de l'individu al llarg de la seva vida es realitza majoritàriament a través dels mecanismes de llegir i escriure. Per tant, la promoció de la lectura no és solament propiciar un gaudi ric i actiu de l'individu, sinó també potenciar-ne la facilitat d'aprenentatge i l'augment general del nivell cultural de la nostra societat.

Les biblioteques públiques són l'únic mitjà perquè aquest pla no sigui únicament una campanya comercial i perquè l'accés a la paraula escrita no depengui de la capacitat adquisitiva dels individus.